

Néhány gondolat

– amelyet Szigeti Tóth János pályafutásának elején fogalmazott meg és hagyott az utókorra

1983

A népfőiskola legfontosabb elvi kérdése

A népfőiskola létesítését semmilyen szerv nem monopolizálhatja, létrehozása csak társadalmi alapon kívánatos. A társadalmi kezdeményezés – mely bárkitől származhat – sikertelensége azt jelenti, hogy nincs a mai magyar társadalomban elég felszabadult, közösségi önszorgó és az irányába megnyilvánuló egyéb (értelmiségi, kulturális) segítő erő... Az állami kulturális szervek túlzott befolyása az alapvető célkitűzéseket sérti... túlzott beavatkozása azt jelenti, hogy a központilag biztosított költségvetési keretek stagnálása, csökkenése ellenére saját adminisztratív érdekei érvényesítésére akarja kamatoztatni a társadalmi önerő többletét ... a népfőiskolai belső életet függetleníteni szükséges a helyi, a napi politika érdekkörétől és a politikai szervekre vonatkozó (mozgalmi és hivatali) irányítási, szervezeti eljárásmodoktól. Természetes, hogy a népfőiskola politikai nevelőintézmény is a szó igazi értelmében, így a helyi politikaként artikulálódó érdekérvényesítési, társadalmi kérdések és konfliktusok szabad megvitatásában. Nem a legközelebbi felettes szerv legutóbbi állásfoglalásának szolgáló bemagoltatásával. A helyi kérdésekben való önálló állásfoglalást és felelősségvállalást, cselekvést, a nélkülözhetetlen kritikai szellemet nem lehet másként megtanulni.

1985

...A másik érdekérvényesítési kérdés az értelmiség – a felnőttoktatók, a közművelődési szakemberek, a kutatók, a tudósok – érdekérvényesítésének a kérdése. Az elmúlt évtizedekben nemcsak a gazdaságfejlődés objektív törvényszerűségei miatt nem érintette a gazdaságfejlődés a művelődési motivációt, hanem amiatt sem, hogy egy nagyon rövidlátó és technokrata, rövid távra építő, elsősorban szakképzés orientált felnőttnevelési koncepció helyeződött a középpontba. Az elméleti igényű, nemzeti-kulturális fejlődés hosszú távú érdekeit képviselő kritikai, érdekérvényesítő tevékenység nem bontakozhatott ki. Ennek térnyerése nélkül reménytelen nemcsak az előrelépés, hanem a távlati megalapozás is....A kutatási-elméleti-szakmai intézmények eredményeinek határozottabb integrációja és érvényesítése szükséges.

....

Ha bárkinek szemet szúrna, hogy a szokásosnál drámaibbak a felvetések, annak azt válaszolhatom, hogy én így látom a magyar közepesen fejlettség és egy végzetes kul-

turális felzárkózásihiány alapvető dilemmáit, amelyet, úgy gondolom, a tévedés jogával együtt szakmai becsületünk kérdése a lehető legfelelősségteljesebben, legélesebben felvetni, majd folyamatosan csiszolva, szisztematikusan tovább munkálni.

1986

Az alkotó gondolkodás lehetőségének nagyfokú hiánya jellemző nemcsak a mi generációnkra, hanem a jelenlegi kényszerpályás szellemi közéletünkre is.

Muharay Elemér egy nagyon kemény fogalompárt használt: az iskolaműveltség és az életműveltség megkülönböztetését. Az utóbbi évtizedek oktatására az élettől elszakadt iskolaműveltség hangsúlyozása és egyedulalma, a természetlen elméleti akarmokoskodás a jellemző... a félig-meddig működés realitásaiba való kényelmes belenyugvás – magyarul az életműveltség mély zavara – az a szellemi társadalmi veszedelem, amiből a népfőiskola kiséghet bennünket.

Nem akarom most hosszasan sorolni a felemás önelégültséggel szembe szegezhető ellenérveket: a műveltség alacsony társadalmi rangját, a bürokratikus művelődési formákat, az apátiát és az erkölcsi nihilizmust, ezernyi társadalmi-kulturális eredetű bajunkat. A kulturónámításnál ez szélesebb jelenséget takar. A népfőiskola jó ellenszere lehet ennek a felülről, a hivatali életbölcséletekből ránk rakódott népbetegségnek.

1987

A mostani kritikus helyzet abban áll, hogy egy visszavonhatatlanul lezárt korszak végén, az idő torkában, egy olyan rövidre szabott időszakban élünk, amely az elkövetkező negyed/fél évszázadnyi sorsunkat el fogja dönteni.

A legfőbb baj az, hogy ez még nem eléggé tisztázott és főleg nem világos széles körben. A közelmúlt eredményei és a nemzetközi pillanat elvileg lehetővé tesz egy folytonosságból táplálkozó megújulást, amelyben minőségileg teljesen új perspektíva is megnyílhat számunkra. Ez a magyarság kivételes és biztató esélye és reménye ma.

A másik realitás az önfeladás és katasztrófa-esély. A válság lényege ebből a szempontból a mély erkölcsi és érték-válság, a magyarság majdnem teljes lelki leépültségének és benuktatásának állapota, amely a társadalmi helyzetünkről, önmagunkról kialakított képünkben a „kegyes kis hazugságok” észrevétlen rombolásának az eredménye. Az önámítás

szajkózásával megvásárolt lelki szabadság tartotta fenn „a féli-meddig” működés látszatát, amely az akkor fennállót is törvényesítette a múltban. Az utóbbi egy-két évben rohamosan láthatóbbá vált működésképtelenség azonban a korábbi hitet és bizalmat is hite vesztéssé könyvelte át a lelki nyíl-vántartásban.

A mai napokra a magyar lelkiségben ez a hazugság-tömeg a zavar, a kétkedés és a harag olyan aknatölteteit halmozta föl, amely adott esetben egy ország elpusztításához sem kevés energiameennyiség.

Lakitelek, szeptember 27. (részlet)

1988

Az elmúlt két háború közötti népfőiskolai mozgalom tradícióit folytatva, milyen fő célokat tűzhet maga elé a Magyar Népfőiskolai Társaság?

Az egyik feltétlenül a történelmi folytonosságnak a megteremtése a magyar művelődéstörténetben, amely úgy gondolom, a mai magyar kulturális életnek és a magyar szellemi közéletnek az egyik legnagyobb problémája. Ez nemcsak a népfőiskolák múltjának megbecsülését és mai körülmények közötti tovább éltetését és újra felhasználását jelenti, hanem egyben a nemzeti és történelmi tudatnak a formálását is. A magyarság Trianon után, a második világháború után soha nem vált lelkileg olyan megosztottá, mint napjainkra.

A másik ilyen fő célkitűzés a közösségteremtés, a közösségesztés. Közösségépítés úgy is, hogy érvényesítsük a közösségi tudást, hasznosítsuk a magyar társadalom néma többségének azt a tapasztalatát, azt a józanságát, azt a bölcsességét, amelyet évtizedekig csak félig-meddig nyilváníthatott ki. Egy új beállítottságú és újra szolgálatra kész értelmiség feladata, hogy ez a közösségi tudás a nemzet fennmaradása, megújulása érdekében hasznosulhasson.

A másik ilyen közösségi feladat az is, hogy a régi népfőiskolák méltó folytatásaként a közösségeket képessé tegyünk olyan társadalmi vezető réteg kinevelésére, amely élvezzi a közösség erkölcsi bizalmát, és amely egy megújuló és megtisztuló új magyar közéletnek a szolgálatába állhat.

A jogállamiságból következik egy harmadik cél: a magyar nemzeti művelődés megteremtésében a kulturális jogoknak, a művelődéshez való jogoknak az érvényesítése.

1989

Komolyan kell vennünk azt, amit akár Bibó István, akár más politikai gondolkodók lefektettek. Eszerint népuralomról akkor beszélhetünk, ha a vezetettek megválaszthatják, ellenőrizhetik és ha kell, el is kergethetik a vezetőket. Még azt is jelenti – és ez ugyanilyen fontos –, hogy a nép tudatában kell legyen annak, hogy a vezetők hatalma az ő beleegyezésükön alapszik. És ez nemcsak a jogállamiság intézményrendszerének a kérdése... Annak is a kérdése, amit úgy mondhatnánk: ez milliók belső magatartásának a függvénye.

A fenti idézetek „A magyar műveltség esélyei” (Püski Kiadó, Budapest, 1993. Szerk. Mihályfi Márta) című kötetben megjelent tanulmányokból kiemelt részletek.

